

Who's afraid of representation?

Erwin Jans

Op 9 september 2005 presenteerde de Libanese filmmaker Hassan Bouassbi zijn afstudeerproject aan de opleiding DasArts te Amsterdam: een performance die bestond uit twee delen: de documentaire film *'The Other Orange'* en een lezing van de Franse antropoloog Mar Augé, *'The impossibility of the ipro al antropology. Antropology in a planetary era'*. Het was de bedoeling van de filmmaker om als buitenstaander Amsterdam antropologisch te benaderen. De film is opgezet als een documentaire over Amsterdam, maar vertelt vanaf het begin zijn eigen onmogelijkheid. De stadsbeelden werden namelijk allemaal gesloten in Beiroet, waar de filmmaker woont en werkt. In de film zien we stadsgezichten, straatopnames en personages die we in een documentaire kunnen verwachten: een historicus, een politicus, een medewerkster van een toeristisch agentschap, een inwonster,... In werkelijkheid gaat het erom Libanese auteurs. Hassan Bouassbi heeft gevraagd om over Beiroet te spreken maar de naam Beiroet systematisch te vervangen door Amsterdam. Alle andere woorden verwijzingen worden zo vaak mogelijk geïmagineerd. In het begin van de film komen we aan de weet dat de stad Amsterdam voor het eerst werd vermeld zeventien jaar geleden in een of andere Arabische tekst. En verder dat Amsterdam tussen de zee en de duinen gelegen is, een van de landschappen van Beiroet. Wanneer het gaat over de burgeroorlog die de stad versierde, wordt het

kijken al wat ongemakkelijker. Want over welke burgeroorlog gaat het precies? De burgeroorlog die Libanon van 1975 tot 1990 versierde? Of staat die burgeroorlog voor iets anders? De *unheimlich* vergroot nog wanneer een gesloten commentaartekst de kijker vertelt dat na 'de moordaanslag' de spanningen tussen de verschillende bevolkingsgroepen weer zijn opgelopen. De referent van 'de moordaanslag' blijft onbepaald (en daardoor *unheimlich*) verspreiden tussen de moord op de Libanese eerste minister Rafik Hariri op 14 februari 2005 en de moord op Theo van Gogh op 2 november 2004. De moord op Hariri veroorzaakte een ernstige politieke crisis in Libanon, die leidde tot de terugtrekking van de Syrische troepen en tot een internationaal onderzoek naar de betrokkenheid van zowel Libanese als Syrische politieke figuren, terwijl de moord op Theo van Gogh de Nederlandse samenleving onder spanning zette en leidde tot verschillende geweldplegingen tegen moskees en moslims.

Onmogelijke antropologie

De documentaire ondermijnt zichzelf als documentaire. De kennis die zij produceert is twijfelachtig. Het is onduidelijk waarover zij nu precies gaat. Doet zij uitspraken over Beiroet? Over Amsterdam? Over een andere stad? Misschien over eender welke andere grote stad waar de spanningen tussen bevolkingsgroepen sterker zijn geworden? De documentaire zegt in elk geval iets over

de (on)mogelijkheid om een stad vanuit een 'vreemd' (i.e. Libanees) perspectief te representeren. De lezing van Mar Augé bevestigde die onmogelijkheid zowel in haar vorm als in haar inhoud. Het was uiteraard niet de eminente Franse antropoloog die aanwezig was, maar een 'auteur' die in een Engels met zwaar Frans accent een tekstmontage voorlas die door de filmmaker was samengesteld. De tekstmontage bestond uit fragmenten uit het werk van Augé zelf en uit *Orientalism* van Edward Saïd. De lezing 'verwordt' op die manier tot een hybride discours waarin onder meer antropologische, sociologische en urbanistische concepten in een ogenschijnlijk logische zijn ondergebracht, zoals Baudrillard's simulacrum en hyperrealiteit, omi Bhabha's *in between* en Augé's *non-lieux*. In het eerste deel van de tekst wordt in navolging van Mar Augé een pleidooi geïmagineerd voor 'een antropologie van het nabij' en dat ter vervanging van de traditionele antropologie of etnologie die zich bezigtield met de studie van geografisch verwijderde bestemmingen. De antropologie van het nabij zou zich concentreren op de eigen, vooral urbane leefomgeving en zo een vorm van 'zelf-antropologie' worden. Het tweede deel van de lezing definieert 'orientalisme' in de bekende termen van Edward Saïd als een intellectuele en artistieke toeëigening van de oriënt in navolging van de politieke, economische en militaire toeëigening. Het is een vorm van antropologie die zowel betekenis onstruïctie als controle produceert. In de